

✠ Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, awgust 1989
8. číslo · ISSN 0032-4132 · Lětnik 39

Bože slowo za nas

Hdyž japoštoł Pawoł před kralom Agripu praji: Z Božej pomocy steju ja hišće hač do tutoho dnja a swědču wo Jězusu Chrystusu, potom wón z tym z džakownosću wuznawa: Jězus sam je mje do swojeje služby powołał. Wón je mje škitał we wulkich nuzach. My japoštoła Pawoła česćimy jako jednoho z wulkich mužow čłowjestwa. Při tym njesměmy zabyć, zo je japoštoł sam prajił: Nic wšak ja, ale Chrystus je w mojej slabosći mócný byl.

Kak móže Zbóžnik čłowjekow přewinyć a sebi za swojich póstow dobyć, wo tym pisa **serbski misionar Handrij Gustaf Hetaš** (1831–1918) w swojim žiwjenjeběhu. (Zo bě wón Serb, wón wosebje njenaspomni, ale ja na tym njedwěluju, zo wón to bě.) Hetaš bě džěčo katolskeju staršeju. Nan jemu zemrě, hdyž bě hakle počtrěća lěta stary. Na mačeri wisaše z cylej lubosću. Hdyž bě w lěće 1849 pjekarstwo dowuknył, poda so na wandrowstwo, zo by daleki swět zeznał. W rewolucionarnych lětach wokoło 1848 so katolskej cyrkwi wotcuzbni a mjez ewangelskimi njenađeńdze žanoho křescana. Woni wšityc ničo njewěrjachu, tak wón mjenješe.

Wón powěda: W lěće 1850 přińdžech do městačka Prettienna pola Torgawy. Dokelž běch hižom wjele knihow racionalistow a bjezbóžnych čitał, měnjach, zo sym dosć wučeny. Raz zetkach senatora Schmidta, dostojneho knjeza. Mój džěchmoj kónc puca zhromadnje. W swojej rozmołwje přińdžechmoj na bibliju. Ja jemu rozkłađzech, zo je biblija wot sebičnych měšnikow zestajena, a móžach jemu někotre dopokazy za to mjenować. Tež na wšelaki njerozum w bibliji spomnich. Stary knjez so mje woprašā: „Što měniće wo Jězusu?“ „Wón bě Jozefowy syn, ale muž, kotrehož sebi česću. Wón bu wopor swojich njepřećelow kaž Sokrates.“ „Byšće sebi wy jeho česćil, hdy by wón zeřharnik byl?“ „Ně.“ „Widziće! Jězus je před wysokej radu prajił, zo je Boží Syn – potajkim nic jenož čłowjek.“ Tole rozrěčowanje mje chětro stuli. Ja Boha prošach, zo by mi jasnosć dał. Podarmo. Tuž so rozsudžich, zo bych so docyła wjace z wěru njezaběrał.

W lěće 1851 přińdžech na swojim wandrowstwje domoj, do Budyšina, a wostach někotre njeđzele pola swojeje mačěrje. W tutym času wopytach sotru w Zhorjelcu. Wona bě swěrna katolska a bórze pytny, zo kemši njechodžach, a mje chutnje napominaše. Ja ju prošach, zo njeby ze mnu wo wěrje řečala, a jej powědach swoje nazhonjenja.

W Zhorjelcu drje běch džěło dostał, ale pola mojeho mištra so mi tak prawje njelubješe. Tuž mi raz mój hosćičel praješe, zo ma dvě městnje za mnje – jedne jara kmane w Čechach a jedne w Niskej, hdžež pak lući pobožni bydla. Mój hosćičel so jara spo-

Z Božej pomocy steju ja hišće hač do tutoho dnja a syn jeho swědk.

Rys. Nali

dziwa, hdyž so za Nisku rozsudžich. Hišće ženje njeběch ničo w Niskej slyšał a njewědžach tež, hdže mam ju pytać. Z póstowej kuču tam w februaru 1852 dojědžech, a mi so w tutym měsće bórze prawje derje spodobaše. Wo Bratrowskej wosadze hač dotal tež ničo njewědžach. W Małym Wjelkowje a w Ochranowje (Herrnhut) drje běch pobyl njewědžo wšak, što do ludži tam bydli. Ja běch mjenjeja, zo je to něšto kaž spěwne towarstwo, do kotrehož chcych nětk tež zastupić. Mje pokazachu na bratra Krügera, a tón zaso na předarja Tietzena, dokelž běch poprawom katolik. „Čehodla nochćeće w katolskej cyrkwi wostać?“ Hodžinu dołho ze mnu řečeše a mi skónčnje radžeše, zo njebych ničo druge čitał hač jenož Nowy testament. To sym swěru činił. Hdyž pak so mje Tietzen za tydžeń woprašā, hač sym we wutrobje něšto začul, njemóžach spokojacu wotmołwu dać. Na to dóstach wot Tietzena Holacowu knižku wo Božich hnadach, ale tež ju přečitač bjez duchowneho wužitka. Hdyž w Zinzendorfowej knize čitach, přińdžech na sadu: Jězus je mój Knjez, kotryž je mje zhubjeného hrěšnika wukupił, mje wumóhł ze swojeje kreju, ze swojim čerpjenjom a wumrěćom, zo bych sam jeho byl – to so mi duša rozswětli.

Wot tutoho dnja sem je Handrij Gustaf Hetaš we wobstajnej, wjesolej wě-rje swój puć šol. Jako wutrobne pobožny misionar je w Južnej Africe čornucham zbóžnu powěsć wo Jězusu Chrystusu jako Božim Synu a našim Zbóžniku připowědał. Při tym je so tež prócował, wbohim domoródnym jich bėdne žiwjenje wolózić.

Pawoł móžeše před kralom Agripu prajić: Z Božej pomocy steju ja hišće a swědču wo Jězusu Chrystusu. Při tym hladaše wróco na swoje bohate žiwjenje, poľne bėdow a křiwdow, ale tež poľne zbóžnosće, přetož we wšěch jeho slabosćach je Chrystus mócný byl. Podobnje by tež naš serbski misionar Hetaš na kóncu swojeho žiwjenja Boha džakownje chwalić móhł.

Kak sudžiš ty wo swojim žiwjenju? Je tebi wažne, zo přez swjatu křćenicu Chrystusej slyšeš? Wuznawaš so rady jako křescan, zo by tež druhich na puć wěčneje zbóžnosće wabił? Što je bohatstwo twojeho žiwjenja?

Japoštoł Pawoł a misionar Hetaš byštaj na tajke prašenja z wjesolej džakownosću wotmołwić móhloj, a nic jenož wonaj, ale tež wjele pobožnych křescanow w zańdženosći a w přitomnosći.
Gerhard Wirth

Bartska fara
Foto: Luxec

Budyšin. Srjedu, 31. meje, swječeštaj naš dohololtny serbski superintendent Gerhard Wirth a jeho mandželska Elisabeth rodž. Zieschankec złoty kwas. Přejemy jimaj Bože žohnowanje, strowosć a čilosć a wšo, štož je jimaj na čele a na duši trjeba.

Za naše dźěci

Znošowaca

W tutym čisle našeho časopisa chcemy wam snano najslawniši pomnik Ernsta Barlacha (hlej PB 12/88) předstajić: Znošowacu.

W přihotach na 700lětny jubilej Güstrowskeho doma w l. 1926 chychu tam wopomnišć za padnjonych 1. swětoweje wojny stajić. Prašachu so Barlacha wo radu, a hižo za někotre dny předpoželi wón swój namjet: w niskim wjelbowanju pobočneje łódže znošowacu postawu, kiž předstaja najwyšu koncentraciju. Wona ma wjesć z wšedneho dnja won do druhého swěta.

Wot meje l. 1927 do l. 1937 wisaše Znošowaca w Güstrowje. Potom dźeleše wosud tak mnohich Barlachowych dźělow a so wotstroni jako entartete Kunst. W l. 1941 rozškrěchu bronzowu postawu za wójnske zaměry. Léto pozdžišo dachu Barlachowi přečeljo po lijadle druhu postawu zhotowić a schowachu ju w Lüneburgskej holi na buriskim statoku. Lijadło zniči so při bombardowym nadběhu na Berlin.

L. 1950 pójnsy so druga lečizna w Kölnjanskej Antoniterskej cyrkwi, a po tutej dósta Güstrowska wosada w léce 1953 dalšu lečiznu.

Hórki je wosud tuteje Barlachoweje postawy, a snano runje tohodla je wona nam bliska. Je to jandžel bjez křidłow, kiž nas po zbožu a čerpjenjach na tutej zemi do swobody wjedže? Wjele potajnstwow so w nim chowa. Čehodla mjenowaše Barlach postawu Znošowacu, potajkim žónskeho splaha? Wěste drje je, zo ma jeje mjezwočo rysy slawneje němskeje molerki Käthy Kollwitz.

Hdyž wozjewimy tu foto Znošowaceje, chcemy wam postawu zbližić, original njeda so narunać a lédma fotografować. Před nim dyrbiš w Güstrowskim domje stać a so klonić.

K. M.

Znošowaca

Foto: Kraushaar

(Z přečelnje dowolnosću akademije wumělstwow)

To ja tak a tak njemóžu

„To ja tak a tak njemóžu“, praji Frank, hdyž dźéd jemu namjetowaše, z nim do zahrodki hić a tam njerodź plěć.

„Njemóžu to hižo słyšeć, twoje ‚To ja tak a tak njemóžu‘, dźéd praji. ‚Přeco to samsne z tobu. Praju, zo pojedźemoj k jězorej a ja će pluwac nawuču. Ty: ‚To ja tak a tak njemóžu.‘ Chcu z tobu drjewo rězać. Ty: ‚To ja tak a tak njemóžu.‘ Zwotkel to jenož maš, zo tak a tak ničo njemóžeš?“

Frank so začerwjeni a pomału wotmołwi: „Woprawdže, dźédo, ja wjele njemóžu. Tobias tež přeco praji, zo sym za wšo přehlupy a zo tak a tak ničo njemóžu.“

Dźéd mjelčo zahwizda: „Tobias potajkim. Twój starši bratr. Nó, dočakai!“

„Tobiaso, dži prošu do konsumu a přinjes to, štož sym tu napisał.“ Dźéd stłóči Tobiasej kobjel do ruki. Za poł hodžiny so Tobias wjesele hwizdajo z polnej kobjelu nawróći.

„Sto sy jenož naparaš“, swarješe dźéd. „Poł bleški mloka je wuběžalo. Muka je cyle přemačana. Přichodny króć budu drje Franka dyrbjec do konsumu postać, hdyž ty hišće prawje nakupować njemóžeš.“

Po wobjedže dźéd wopłokowaše, a Tobias a Frank wotrěwaštaj. Nadobo wusuny so Tobiasej taler z ruki a so z wulkim wrjeskotom rozbi.

„Tobiaso“, zawoła rozhorjeny dźéd. „Ty drje hišće njewěš, kak so wotrěwa. Tak to radšo wostaj. Dočinimoj samaj z Frankom.“

Z čerwjenej hłowu Tobias črjopy zrumowa a z kuchnje woteńdže. Za sobu słyšeše hišće dźéda prajić: „Tajki wulki hólca a njemóže hišće wotrěwać.“

Popołdnu wobaj hólcaj z dźédom w

kólni dźelaštaj. Dźéd twarješe nowy puklot za swoje nukle. Frank dźédej hozdžiki, desčički a graty podawaše. Tobias pak dźédej twarić pomhaše.

„Tule, priklepaj desčičku tu horjeka“, dźéd Tobiasej nowy nadawk da.

Pilnje Tobias klepaše, ale nadobo jeho dźéd w dźele přetorhny: „Sto jenož činiš? Desčička tola cyle křiwa wisa. A hozdžiki hakle! Takle křiwe sklepane hišće čas žiwjenja žane widžał njejsym. K čemu sy jenož kmamy? Nakupować njemóžeš, wotrěwać njemóžeš a tu w kólni tež ničo njemóžeš. Ty drje najskerje docyla ničo njemóžeš!“

Tobias čisny hamor do kuta a zarjeji: „Přeco jenož na mnje swariš. Ničo či prawje nječijnju. Tak čin sej tola wšitko sam. A na prózdny k tebi ja ženje wjace njeprějedu. Najradšo bych hnydom domoj jěl.“ Ze sylzami we wočomaj lečeše Tobias z kólnje a zaprasny durje.

Dźéd šibale na Franka zamikota: „Tak, to by było! Pój, pónđzemoj swačić!“

Wječor, hdyž Frank hižo spaše, přistupi dźéd k Tobiasowemu ložu. Tobias činješe, kaž zo jeho njeby pnył.

„Maš prawje, zo so na mnje mjerzaš“, praji dźéd. „Ale to dyrbj u ču hišće rjec: Sym z tobu jenož tak činil, kaž ty z Frankom činiš. Stož stajnje jenož swary dóstanje a nastajnosći słyši, zo tak a tak ničo njemóže, tón tež woprawdže ničo njemóže. Přemysluj sej to raz. Dobru nóć!“

Z toho časa Frank hižo ženje wot Tobiasa njeslyšeše, zo tak a tak ničo njemóže. A za léto, hdyž běštaj wobaj zaso pola dźéda na prózdnych, kopaše Frank sobu njerodź w zahrodze, rězaše z dźédom drjewo a nawukny w jězorje pluwac. T. M.

Richard Iselt

Dnja 2. apryla 1889 narodži so w Budyšinje Richard Iselt, kiž wopyta Krajnostawski wučerski seminar, wučerješe potom na najwšelakorišich šulach Budyškeho wokrjesa, doniž njepowola so w l. 1929 jako kantor a šulski nawoda do Poršic. W l. 1948 do 1957 bě načolnik Serbskeje centralneje biblioteki. Dnja 16. oktobra 1965 wumrě w Budyšinje a je pochowany na Hrodžišku.

Z jeho powědančkow wozjewimy „Najrjeńše wobličo“ w skrótsenej formje a chcemy z tym zdobom čitarstwo skedźbnić na to, zo wudyri 1. awgusta před 75 lětami 1. swětowa wojna.

Najrjeńše wobličo

... W našej wsy bydleše stary wučer na wuměnk. W swojim dołhim žiwjenju bě wjele čežkeho nazhonił a znjesć měj. Wjeseleše so stajnje, hdyž wosamocěneho wopytach. Raz wječor při rozmołwje jemu powědach, zo je mój njebohi nan z prutom za wodu slědził, pola mnje a bratra pak so prut ani njehibny. Rěčachmoj wo tym, kajka móc je w nanje była, a njemóžachmoj sej wěc wujasnić. Přecel mjenješe: „Widžiš, kak prawje stary basnik Shakespeare rěči prajo, zo je mjez njebjesami a zemju wjele tajkeho, štož so našej šulskej mudrosći ani njedžije. Na ložu chorosće mam wjele chwile, swoje cyle žiwjenje sej přemyslować. Daj sej podawiznu po-

wědać!“ A zhonich tole z jeho žiwjenja: „Mějach jeničkeho syna Jurja, jara wobarjeneho. Wón studowaše w Lipsku bohosłowstwo. Njebě studije dokónčil, a wudyri 1914 wojna. A syn přinđže do wojakow. Po někotrych měsacach hižo dyrbjese na frontu. Přijědže, zo by nam božemje prajił. Přewodžachmoj jeho z mačerju na dwórnišćo. Hdyž čah zajědže, wobjimowaše jeho mać a njechaše jeho pušćić, jako by čula, zo jeho posledni raz w rukomaj dzerži. Towaršojo jeho wołachu, zo njeby čah skomdžil. A bě to jeho poslednje božemje. Bojach so w přichodnych tydženjach, zo by mi žona schoriła, tak čicha a zrudna bě. Jeničke wjesele přinjesej list wot syna. Pisaše, kaž bě slubił, hdyžkuli so hodžeše. Jónu w nocy wubudži mje žona ze spanja, sedžeše we ložu a rjekny: „Jurij je mje zawolał, cyle wótře! Jemu je so něšto stało!“ Spytach ju změrować prajo, zo je z poslednimi myslimi na syna wusnyła a je to jenož žiwy són byl. Njeporadži so mi ju spokojić. Wobleče so, sydže so do jstwy a přečita sej wšitke jeho listy. Tak ju hišće rano stanywši z loža namakach. Jedyn list někotre dny po tym hišće z jeho pismom z fronty přinđže, a potom čakachmy tři njedzele doho džen wote dnja na postu.

Raz připołdnu ze šule přišedši wědžach, što je so stało. Namakach žonu při blidže sedžo wuplakanu, hłowu jej na rukomaj ležeše. Kompanija bě po-

słała mały balik z jeho časnikom, z pje-njezami a listami a zdželi namaaj, zo je naju syn Jurij při nočnej patroliji padnył. A bě to ta noc, w kotrežž bě mać jeho wołać słyšała. Poslednje mysle syna na słušachu maćeri, a wona jeho stysk w spanju začu.“

*

We wulkim Argonskim lěsu zrazychu Francozojo z němskimi wojakami do so. Po bitwje ležachu zranjeni, mrějacy a mortwi na krawnym bitwišću. Němskemu wojakej běštej wobě noze čežko zranjenej, a wołaše wo pomoc. Cyle blisko njeho ležeše mrějacy Francoza, 18 lět stary młodźenc, a žalosćeše wotře. Němski towarš jemu žanu pomoc poskićić njemóžeše, tuž wuprestrě swoju ruku a položi ju jemu na horce čolo. Z poslednjej moci wobroci so mrějacy młodušk k njemu, wobjimaše swojeho njepräčela, položi swoje wobličo na njeho a zdychny: „Mama, chére mama!“ (Maći, luba maći!) a zemrě. — — —

Nihdže so čłowjek tak wosamočeny nječuje kaž we wójnje mjez tysacami wojakami. Je wšo wopuščić měł, swój-

bu a domiznu, swoje džěło a svojich swěrných präčelow. W měrných hodžinkach soni w swojej wosyročenošći wo najzbožownišim času swojeho žiwjenja, wo swojim džěcatstwje. We wšěch swojich dopomnjenkach widži lubu mać. Čuje, kak mać jeho wjedže za ruku jako hólčka, jako młodźenca a tež hišće jako muža, hdyž ma dawno sam swój domčk. Ze wšěmi starosćemi a nuzami přińdže k njej, a wona jemu radži a pomha. Wona je jenička duša na swěće, kiž jeho ženje njewopuščić. We wójnje je syn to jene nazhonił, zo je mać wutroba cyleje swójby.

Mužojo su z brónjemi wojowali, maćerje z wutrobu. Najwjetše bolosće su wone čerpiłe, najwjetše wopory wone přinjesle. Njech je to maćerjam jenož slaby tróšt, ale wědžeć dyrbja, zo mać ženje njeje synej bliže była hač wonka we wulkej wójnje. Muž so tam zaso wróci k žórłu swojeho žiwjenja, k maćeri.

Poslednje mysle mrějaceho syna słušachu maćeri, a poslednje słowo syna bě to, štož bě jako džěčo za přenje nawuknył: mać.

Hordy kołp na Njeswačanskich hatach

Foto: G. Wirth

Starokatolska cyrkej

Přenje započatki tuteje cyrkwyje běchu před wjac hač 250 lětami. 1724 nastu w Nižozemskej přěnja wosada. Najwjac wosadow pak založi so po 1. watikanskim koncilu katolskeje cyrkwyje 1869/79. Tutón koncil bě postajil, zo bamž we wěcach wěry so njemyli, hdyž „ex cathedra“ reči. To pak někotři měsnycy, wosebje w Němskej a Rakuskej, wotpokazachu a buchu ze swojimi přiwisnikami z katolskeje cyrkwyje wuzamknjeni. Na to w lěće 1873 sami swojeho biskopa wolachu a wuswjećichu. Tak nastu starokatolska cyrkej.

Z mjenom „starokatolska cyrkej“ chcedža wuprajic, zo wostanu při wěry cyrkwyje 1. lěttysaca, kiž běše hišće nje-džělena. Tohodla zrozumichu reformy, kotrež w starokatolskej cyrkwi přewjedechu, jako wobnowjenje přjedawšeho stawa. Tajke reformy běchu na přikład: zawjedženje rěče kraja na Božich službach, wutworjenje synodow a móžnosć za měsnička, so woženić.

Starokatolska cyrkej wě, zo z tym tež žadanja reformaciskeho časa dopjelni. Tak je wona tež nhydom po založenju styki z druhimi cyrkwami pytała. Dołho hižo ma starokatolska cyrkej kontakty z prawoslawnej cyrkwi, a z lě-

ta 1931 móža sobustawojo starokatolskeje cyrkwyje w anglikanskich cyrkwach k Božemu wotkazanju hić a anglikanscy křesćenjo k starokatolskemu. Wězo přisłuša starokatolska cyrkej tež ekumeniskej radže cyrkwjow.

Džensa ma tuta cyrkej někak 500 000 sobustawow po cylum swěće, wosebje w Europje a sewjerneje Americe. W našim kraju słuša někak 1 200 sobustawow w 20 wosadach k starokatolskim.

Z lěta 1985 su rozmołwy mjez zastupjerjemi Zwjazka ewangelskich cyrkwjow w NDR a starokatolskej cyrkwi w NDR. Při tym je so pokazalo, zo so stejišća wobeju cyrkwjow přibližuju a zo je zhromadnosć rostla. Po tym zo starokatolscy hižo wot lěta 1971 sem kóžděho k Božemu wotkazanju přepraša, kiž wěri, zo je horjestanjeny kněz w Božim wotkazanju čelnje přitomny, je nětko Zwjazk ewangelskich cyrkwjow w NDR sobustawam starokatolskeje cyrkwyje zmóžnił, so na Božim wotkazanju na ewangelskich Božich službach wobdžělic. Dokelž je mało wosadow starokatolskeje cyrkwyje a na někotrych městnach, hdžež wěriwi tuteje cyrkwyje bydla, njeje žaneje wosady jich wěry, je za nich móžnosć, pola nas k Božemu blidu hić, wulka pomoc.

S. Albert

✱

dialog nuzny a dawno trěbny, ale zo njebě hišće přeppozdže jón zahajic. Ze stron Domowiny je sprawnje měnjeny, za nim njechowa so žana taktika. Tri přičiny su Domowinu k tomu pohnuli: Sprěnja ma narodna organizacija — jeje člonstwo wobsteji z 50 % ewangelskich, 20 % katolskich wěriwych a 30 % ateistow — zajimy wšěch Serbow wobkedžbować („W Domowinje ma kóždy Serb swoje městno“), zdruha su serbscy křesćenjo a duchowni stawizny Domowiny sobu pisali a strěča džělatej wobě cyrkwi za traće serbstwa. štož tež Domowina w poslednich lětach zaso bóle hač dotal jako swój nadawk widži. Tohodla je trěbne, zo so wšitke wo narod so prócowace mocy zjednoća. J. Grós džakowaše so ewangelskej cyrkwi za jeje iniciatiwy w Delnjeje Łužicy a zwurazni, zo Domowina je z wulkej sympatiju wobkedžbuje a je tež skutkownje podpěra kaž ze zmóžnjenjom wudawanja „Pomogaj Bog“. Za rozšěrjenje wobjima PB a KP a za nabožne wusylanja w serbskim rozhłosu je so Domowina zasadžala, a Berlinske instancy su słowo Domowiny chutnje brali a swoju dowolnosć dali.

„Što smy po zakončenju dialoga nazhoniłi?“ Na tute prašenje, kotrež sebi J. Grós staji, wotmołwi, zo so dialog šěroko wita a so často praša: Čehodla nic hižo prjedy? Hačrunjež so njeje we wšěch dypkach přezjednosć docpěła, na př. w prašenju młodžinskeje swjećby, je dialog wěriwym člonam a funkcionaram Domowiny dał nowy pohn, a Domowina sama pokaza po dialogu bóle hač dotal na swoju serbskosć. Wězo su tež jednotliwcy, kiž su měnjenja, zo „socializm njeje Serbam dobry“. Napřečiwnje spyta J. Grós z tym dopokazać, zo socialistiski stat garantuje Serbam narodnu, socialnu a nabožnu swobodu a zo Serbow z pjenježnymi srědkami podpěruje (na př. so KP lětnje z 25 000 a PB lětnje z 12 000 hriwnami subwencujetej). Socializm — tak Jurij Grós — je Serbam dobry, problem tči skerje w tym, zo dyrbja Serbja bóle

Worajće nowu rolu

Tutomu heslu bě wěnowany 43. serbski ewangelski cyrkwinski džěń, kotryž wotmě so 17. a 18. junija 1989 w Rakcach. Hdyž tež bě wonkowny wotběh po zwučenyj wasnju, tak pokazachu tola wšelake nowostki na to, zo su ewangelscy Serbja zwólniwi, so po namołwje profeta Hoseje mč a po svojich móžnosćach za nowymi pućemi w cyrkwiskim a narodnym žiwjenju pytać.

Sobotne popołdnjo

Z krótkim zarjadowanjom w cyrkwi zahaji předsyda cyrkwinskeho dnja, farar Jan Malink, w 14.00 hodž. Rakečanske schadžowanje. Slědowaše wólna bjesada při kofeju a tykancu w farskej bróžni, a w 15.00 hodž. započu so hłowny džěl popołdnja: forum z 1. sekretara

rom Domowiny, Jurjom Grósom. Bě to po lětdžesatkach přěni króć, zo so hłowny reprezentant Domowiny na ewangelskim cyrkwiskim zarjadowanju wobdžěli. Zo bě zajim za to dosć wulki, dopokaza wobdžělnistwo: Mjez něhdže šěsćdzěsat přitomnymi běchu tež katolscy křesćenjo, mjez nimi duchowni monsignore Salowski a fararjej Wičaz a Wornar, serbscy studenća, pólski přečel Serbow Rafał Leszczyński, komponist Jan Pawoł Nagel a — přěni króć w stawiznach serbskeho cyrkwinskeho dnja — zastupjerjeje serbskeho rozhłosa a „Noweje doby“, H. Rychtar a M. Laduš.

W swojim zahajenskim referaće nawjaza Jurij Grós na dialog, kotryž bě so loni mjez Domowinu, Serbskej superintendenturu a Zjednoćenstwom Cyrila a Metoda wotměł. Wón wuzběhny, zo bě

wuziwać, štož stat jim da. Dale su jednoliwcy, kiž sebi přeja, zo by „Domowina měla njewotwisnu politiku činić a nic so na SED wjazac“. Na to wotmołwi J. Grós, zo so w NDR wšě strony a organizacije po SED orientuja, tak zo dyrbjeli „my woprawdže jeničcy być w kraju, kiž so po tym nimaja?“ To je — tak J. Grós — wězo njerealistiske, ale w přichodže chce Domowina do wodźacych gremijow kaž do zwjazkowego předsydstwa wjace njestronjanow a křesćanow, tež duchownych, wolić. Duchowny njetrjebał potom we wšěch ideologiskich prašenjach sobu wothłosować, móhl so na příklad hłosa wzdać. Tohorunja maja křesćenjo nětko možnost, namjeta a korektury zapodać za němske wudaće „Stawiznow Domowiny“, kotrež so za čišć přihotuje.

Na kóncu referata J. Grós wuzběhny, zo je Domowina „za sprawnu a konstruktivnu diskusiju“, ale zo „njubudže čerpjeć tajku pjerjestrojku, kiž přinjese chaos, rozkoru a nadběhi na Domowinu, stat a na socializm“.

W slědowacej diskusiji so wosmjo słowa jimachu. Skedźbni so na to, zo jenož KP a PB pjenježnu podpěru njedostanjetej, ale tež wšě němske nabožne časopisy kaž tež cyle nowinarstwo kraja. Docyla — tak bě dalše měnje — njetrjebamy jako Serbja stajnje džakowni być za pjenježy, kiž wot stata dostanjemy, wšako je sami sobu nadžělamy. K tomu J. Grós zwurazni, zo njeměli widjeć finančnu podpěru stata jako samozrozumliwosć, wšako je to přeni króć w tysacletnych serbskich stawiznach, zo němski stat Serbow spēchuje. Kritizowaše so postupowanje „Noweje doby“, zo koriguje nastawki svojich dopisowarjow, a staji so prašenje, hač budže so serbska nowina woprawdžitim problemowym diskusijam wotewrěć. J. Grós na to wotmołwi, zo smě so wězo tež w nowinje diskutować, ale zo ma so při tym na to kedźbować, zo diskusija njeby jednotstronska negatiwna a destruktivna byla. Dalše prašenje bě, hač so w přichodže něšto na tym změní, zo su wšitcy pječo hłownohamtsky sekretarajo zwjazkowego předsydstwa přislušnicy SED. To — tak J. Grós — njetrjeba tak wostać. Při personelných změnách, na př. při wotchadže sekretara na wuměnk, by móžno bylo, tež njestronjana do tutoho zastojnstwa powolać. Zastupjer Slepjanskeje wosady skedźbni na to, zo hrozy strach, zo so w přichodnych lětdžesatkach wšy wokoło Slepohu zhubja a z tym tež jónkrótna serbska kultura tuteje kónčiny. J. Grós k tomu měnješe, zo je tež Domowinje tuta problematika znata a zo je jeje dla z wotpowědnymi instancami w zwisku. Dotal pak přichod Slepjanskeje kónčiny njeje hišće rozsudzeny. Na kritiku dla postupowanja Domowiny napřečo aktiwitam serbskich studentow wotmołwi J. Grós, zo je móžno, zo je Domowinski sekretar tu trochu přewótre słowa wuprajil, ale zo bě zakroćenje třebne, dokelž je tež nadawk Domowiny, dźiwać na ideologisku jednotu organizacije. Dalše prašenje bě, hač je Domowina zwólniwa, słowjanske kontakty cyrkwjow podpěrać. To mělo so — tak J. Grós — na konkretnym padže rozsudzić, ale w zasadže je Domowina zwólniwa k tajkej podpěry. Na kóncu podachu so wšelake přemyslowanja hódne namjety, na př. hač njeměla serbsčina zaso — kaž hižo před lětdžesatkami — być obligatoriski předmjet w šuli, hač njeměli so serbskim dźěcom poskić fakultatiwne hodžiny słowjanskich rěčow, hač njeměla so narodnosť

zaso w personalnym wupokazu naspomnić a hač njeby so dawne žadanje Serbow za administratiwnym zjednoćenjom dwurěčnych kónčin do „wobwoda Lužica“ wobnowić mělo. J. Grós k tomu zwurazni, zo je fakultatiwne podawanje serbsčiny w šuli efektiwniše hač nanuzowane obligatoriske, zo njeje trjeba, słowjanske rěče w šuli poskić, dokelž ma kóždy Serb składnosť, je na kursach ludoweje uniwersity nawuknyć, zo ma naspomnjeje narodnosť we wupokazu mało zmysla, dokelž so mnozy Serbja njebychu jako tajcy wuznali, a zo je „wobwod Lužica“ njerealistiski, dokelž by sej přehoberske administratiwne přeměnenja žadał. W svojim kónčnym słowje J. Grós hišće raz zjima, zo njeměli „do so kamjenje mjetać“, ale zo „dyrbimy so wjazac w zajimje byća a traća našeho maleho naroda“.

Sobotne popoždno bě „woraňe noweje role“ za křesćanskich Serbow a za Domowinu, je woběmaj stronamaj dało nastorki do přemyslowanja a je z tym bylo dalša kroćel k mjezsobnemu dorozumjenju. Zo bychy z toho plody wurostli, k tomu budu hišće dalše kroćele třebne.

Njedźelne dopoždno

Swjedźenske kemše, na kotrež bě so něhdže 170 kemšerjow — mjez nimi někotre Slepjanki a Wojerowčanki w narodnej drasće — zešlo, zahajichy so z introitusom Rakečanskeho pozawneho chóra. Slědowaše postrow wosadneho fararja Jana Lazarja, w kotrymž wón, nawjazuju na temu dnja, wuzběhny, zo njeměmy Chrystusej wšo přewostajić, ale sami nowu rolu worač. K tomu trjebamy móc a sylnosť, kotrež móžetej wuchadžeć z našeje wěry a z narodneho herbstwa. Farar Lazar napominaše, zo „dyrbimy bohatosć našeho herbstwa wuziwać“.

W svojim předowanju pokaza farar Jan Malink na to, kajka nowa rola so džensa w swěće, w ewangelskej cyrkwi a w ewangelskich Serbach wora. Wjele nowych politiskich impulsow wuchadže z někotrych lět ze Sowjetskeho zwjazka. Nowe myslenje, sprawnosć a wotwrjenosć wubudža nadžiju na zdźerženje swěta. Ewangelska cyrkej, kotraž je so w zašłosći mało wo swět starała, je spóznała, zo ma zamołwitosć přewzać za sprawnosć a lubosć w swěće. Wona so „njetrjeba na politisku stronu wuwic, ale ma skutkować po hesle: Budźće sól zemje, budźće swětlo swěta“. Na ewangelskich Serbow so počahuju, wułoži farar Malink, zo su Serbja stajnje byli konserwatiwny lud, kotrymž bě čezko, po nowych puáč kroćić. Dokelž pak „mamy zamołwitosć za naš serbski swět“, dyrbimy za tajkimi pytać. Dialog z Domowinu bě wažna kroćel w tutym směrje.

Za čas předowanja staraše so Měrcin Tarank na džěcacych kemšach wo pjatnaće přítomnych dźěci.

Wyši krajnocyrkwinski rada Ihmels postrowi kemšerjow w mjenje sakskeho biskopa dr. Hempela a wuzběhny, zo su sej Serbja za swój cyrkwinski dzeń jara zmužitku temu wolili. Wjele noweho je so w poslednich měsacach w ewangelskich Serbach stało, su byli rozmólwy z Domowinu, su so založili nabožne wusylanja w rozhłosu a je so rozšěrili PB. Knjez Ihmels džakowaše so serbskim fararjam za tute aktiwity a podšmórny, zo su „w Drježdžanach wšo z wjeselom a z dźiwanjom wobkedžowali“.

W dobrej serbsčinje porěča polski

wědomostnik Rafał Leszczyński z Łódže jako zastupjer Ewangelsko-reformowaneje cyrkwyje w Polscej. Wuprajil swoju radosć nad tym, zo su so styki mjez jeho cyrkwju a ewangelskimi Serbami, kotrež su hižo w dwacetych lětach wosebje z fararjom Swjelu wostali, loni z wopytom superintendenta Alberta w Polscej wobnowili. Tute styki maja so dale hajić, wšak su problemy na woběmaj stronamaj podobne: Ewangelsko-reformowana cyrkej je w Polscej nabožna mjeńšina a Serbja su w NDR narodna mjeńšina.

Nowostka bě, zo so spowědna modlitwa wot jednoho fararja a třoch lajkow přednjese a zo bě tež wosada z wjacročnym spēwanjom „Kyrieelison“ zaprijata. Bych za jara dobre měla, hdy by so tuta nowostka z tradiciju na cyrkwinskih dnjach stała.

Swjedźenske kemše skónčichy so z Božim wotkazanjem, wudželenym wot štyrjoch duchownych. Mnozy wuzichy składnosť, přistupić k Božemu blidu.

Připoldniša přestawka

Wobjed a kofej dóstachu kemšerjo w farskej bróžni, na farje a na zahrodze. Džak wuběrnej organizaciji Rakečanow bě za wšěch městna dosć a ničto njetrjebaše dolho čakać. Hewak zwučene spēwanje njebě drje tónkróć móžne, ale za to bě dosć chwile za bjesadu a za wobhladanje wustajeńcy mólbow młodeje serbskeje wuměłče Hany Wićazoweje z Drježdžan. Z Barta pochadźaca wuměłča, wot kotrež běchu hižo wjacročne basnje w PB wozjewjene, měješe na cyrkwiskim dnju přeni króć składnosť, swoje mólby zjawnosći předstajić. Wothłós bě dobry, mnozy sej ze zajimom wobrazy wobhladowachu, so wo nich rozmólwachu a knjeni Wićazoweje swoje připóznaje wuprajichu. Wustajeńca bě hódne wobohaćenje cyrkwiskeho dnja. By derje było, hdy by so tež z toho móhla tradicija wuwic.

Njedźelne popoždno

Dalšu nowostku přinjese popoždniša zhromadźizna w cyrkwi. Serbski rozhłós bě přijěl, zo by natočil wot kemšerjow spēwane kěrlušy, kotrež maja so w ewangelskich wusylanjach serbskeho rozhłosa wuziwać. Na pjatnaće kěrlušow so natoči. Program so wobohaći wot Rakečanskich dujerjow a spēwarki Beate Köhler, kotraž solo zaspěwa Kocorowy „Jónu, jónu“, Jenčowy „Wjelanowy kěrluš“ a Krawcowy „Na puču“.

Jara derje přijimowachu so mjez spēwanjom wjacore krotke rěčane přinoški. Dr. Hermann z Rakec předstaji tu chwilne serbske wosadne žiwjenje. Serbske kemše wotměwaja so kóždu šestu njedzelu z přerěznej pjatnaće kemšerjemi. Nowe puče su so z tym nakročili, zo dostawachu Serbja přeprošenja a zo so z awtami po nich dojdže. W adwenće so kemše zhromadnje z Njeswačanami swjěca a so stajnje bjesada při kofeju přizamknje. Wo serbsku cyrkwisku a tež ludowu hudźbu kaž tež wo dostojne wuhotowanje serbskich kemšow stara so jara kantor Pretsch, sam rodzeny Němc. Mnozy wosadni móža hišće serbsce, a hdy by džěl z nich přišo, by přichod serbskich kemšow zawěšćeny byli. Situacija wěsće so dale přiwoťri, dokelž přichahu w přichodnych lětach dwaj tysac nowych wobydlerjow do Rakec. Dokelž pak maja přičehneni Němcy často wjetši zajim wo serbskosć hač domoródnj, wobsteji nadžija, zo so serbska ewangelska tradicija dospojnje njezhubi.

W dalšich krótkich přinoškach spominaše dr. Hermann na Rakečanskej fararjow Lesku a Kórniga a na wuznamne serbske wosobiny, kotrež su z wosady wušli. Knjez Grofa přednjese basni Jurja Šewčika, superintendent Albert porěča wo darach a swěrnosci, sup. n. w. G. Wirth dopominaše so na jara žiwe wašnje „na zašte zbožowne časy džěcatstwa“ w Stróži. Nowych hosći cyrkwinskeho dnja powita farar Malink: wot katolskich Serbow patera Cyrila Kindermanna a předsydu Koła serbskich spisowacelow Jana Wornarja, ze Zapadneho Berlina knjeza Měta Pernaka a dr. Mikławša Dypmana a — štož bě drje tež nowostka na cyrkwiskim dnju — z Awstralskeje potomnika serbskich wupučowarjow Johna Noacka. Budyski superintendent Volker Krefš, kotryž nastupi za mało tydenjow zastojnstwo w Drježdžanach, so wot ewangelskich Serbow rozžohnowa a džakowaše so za wšo dobre zhromadne džělo.

43. serbski ewangelski cyrkwinski džen zakónči serbski superintendent Albert ze słowami: „Nowa rola je so worała, a je so tež symjo wusyło.“ Zo by wone plody njesło, to daj Bóh!

T. M.

Naše nowiny a časopisy před 100 lěta

Z hole. Něchtózkuli hišće sebi dosć wažić njewě, kak wužitne ptački su, kotrež překasancy a druhe waki a wački žeru. Tutón wužitk pak so lohce dopokazać hodži, hdyž wopomnimy, kelko ptačk k swojemu nasycenju trjeba. Drózna n. pi. na dobo najwjetšeho šlinka spožera, kajkež pola nas su. Hdy by muž porno ptačkej runje tak wjele trjebał, by cyle howjaze pleco k wobjedu zjědł. Tež ročk je jara zažrany. Cyroba, kotruž ročk na cyły džen trjeba, telko wučini kaž sydom lohći dołha rybjača waka, hdy bychmy tajke měli. Hdyž přirunujemy, što srěnjowulki dorosćeny čłowjek porno ročkej waži, móžemy sej wobličić, kelko cyroby by wón za džen trjebał, hdy by porno ročkej jenak wjele jěsć chcył... Tele přikłady wuča, kelko wakow a wšelakeje njerodže ptački zežeru a kak wužitne potajkim za nas su.

Serbske Nowiny, awgust 1889

Přispomnjěnko

Pisam tutón přinošk krótko po VII. festiwalu serbskeje kultury. Wjele chwalobneho by so wo tutech dnjach prajić móhło, ale chcu jenož jedne zarjadowanje wuzběhnyć. Je to oratorij „Podlěčo“, kotryž so nam na dostojne wašnje přednjese. Za hódnoćenje wukonow sobuskutkowacych cyloho předstajenja wězo njejsym kompetentny. To je nadawk druhich, a hdyž tute linki čitaće, je so w druhich publikacijach zawěsće wo tym hižo pisało. Móžu jenož prajić: Mi je so oratorij jara lubił, nic naposledk tohodla, dokelž je wšudžom pobožnosť komponista a basnikarja „Podlěča“ pytný. Kak móhło to tež jinak być, hdyž je farar Handrij Zejler basnik a kantor Korla Awgust Kocor komponist. Z wěry do Boha sem so w oratoriju Boža stwórba wuchwaluje a so čłowjeske žiwjenje předstaji. Tak so cyły oratorij z prologom, wot chóra spěwany, započnje, w kotrymž rěka:

„Stwórba Boža, templo swjaty.
wočini twoje wrota mi.“

W přěnim džěle wobspěwuje so nje-džela w serbskej wsy, do kotrejež tež kemše słušeja. Haj, za Zejlerja a Kocora so drje kemše srjedzišćo nje-džele — a nic jenož nje-džele. Tu nadeńdžemy tajke rjane městna kaž „Swjećene budž Bože mjeno, čłowjek sobu hłosuje, z wóčka, k njeju wobročonoh, swěća pruhi swjećiše, rěki wěčnoh žiwjenja dušu jemu přěsumja.“

abo:

„Zbožny, štož rad přibližuje
knjezowym so přitwarkam.
Boha pyta, powyšuje,
kiž da wšitko dobre nam
a kiž zemju ponowi
z rjanosću a darami.“

Tež w druhim džělu, kotryž synowe žně zwobrazuje, jewi so cyle samozrozumliwje wěra do Boha.

Z třećeho džěla, kiž serbski kwas wopisuje, chcu tym, kiž njemóžachu předstajenje sobu dožiwić, hišće małe pozakki poskičić.

„Žiwjenje je kwětka lučna,
z barbu wšelkej barbjena,

zemja je ta luka tučna,
kiž ji róst a žiwnosť da.
Jedna wjetša, druha mjeńša,
jedna snadna, druha rjeńša,
kaž je Bóh ju zhotował
a ji róst a barbu dał.“

a tež:

„Zjawne, wulke su te džiwu,
swědku wyšej mudrosće,
kotrež naš Bóh dobročiwy
z mócnej ruku činić wě.
Čłowske wutroby wón wodži,
swoju lubosć do nich podži,
mandželstwo jim wustaji
a jich lubosć poswjeći.
Wijće wěncy, zawyskajće,
Bohu česć a chwalbu dajće,
nawožen a njewjesta,
mějtaj zbože bjez kónca!“

A Jurja Brězanowy epilog (móže so na tym dwělować, hač by trjeba było jón přidać) so tomu přidruži, hdyž w nim rěka:

„Džěci zemje smy,
nic knjeza stwórby,
kiž smy namrěli.“

Haj, pobožna wěra so w tutym oratoriju wšudžom jewi. Džak wšěm, kiž su nam zmóžnili „Podlěčo“ słyšeć.

S. Albert

Jan Pawoł Křižan - 3 mojeho žiwjenja

(6) Prusojo w Budyšinje

Hdyž bě žiwjenje hewak mało wotměnjate, tak přinjesechu nam wójny chětro chutne časy. Widzachmy drje hdys a hdys wojakow w Budyšinje a na bliskim wojskim zwučowanisću, tola bě to woprawdže zřědka. Derje dopominam so, zo běchu pola nas dwójce wojacy zakwartěrowani. Něhdže wokoło lěta 1861 mějachmy pola nas korporala Wagnera, kotryž bě pozdžišo kubler w Smolicach, a w léce 1865 běchu tu štyrjo wojacy. W bliskosci přewjedžechu so tež manewry.

Wo Schleswig-Holsteinskej wójnje wěm mało. Dopomnu so jenož, zo mój wuj w Přěčecach jónu nanej kartu Schleswiga pokaza a zo so potom wo wójnje rěčeše.

Cim bóle pak rozhoril nas wójna w léce 1866. Běše to raz nje-dželu rano, hdyž rěkaše, zo Budyski bataljon město wopuši a do Drježdžan počehnje. Běžach won a widžach hišće wójsko po dróže čahnyć. Přeco wjace rěčeše so wo wójnje. Ludžo so na nju přihotowachu. Wězo njemóžachu wjele činić. Mějachmy nowu korejtu. Přěni króć běše so wona na pohrjebje mojeho młódšeho bratra Arnošta Jurja na dnju Hodžijskeje kermuše lěta 1864 trjebała. Rozebrachmy korejtu. Wozowy kaš schowachmy derje do rózka pódlanskeje bróžnje, kiž we wsy steješe, a woknowe džěle zahrjebachmy w bróžni. Naša pinca, w kotrež so běrný skladowachu, běše z murju do dweju rumow džělena. Do zadnjeho džěla znosychu so lěpše wěcy, chomoty a podobne, a potom so wšitko zamurjowa. Čista našich lutowanskich bankowych knížkow wotpisachmy sej na papjerki a napisachmy je tež na woknjace ramiki. Tak wočakowachmy wójnu.

Bě to 14. junija 1866, jako rěkaše, zo rozbuchnje so popołdnju wulki železniski most w Budyšinje. Běžach wězo tam, zo bych sej to wobhladał, widžach tež někotrych pioněrow na mosće džělać, ale most so njerobuchny. Běchu drje hižo džěry do njeho natočili, potom pak

zwutorhachu na dwórnišću kolije a rozbiču wodowe klumpy, a potom wotjědžechu pioněrojo do Drježdžan. Jako Prusojo do Budyšina začahnychu a wutorhane kolije na dwórnišću wuhladachu, prikazachu: Město ma so wo to starać, zo je w běhu 24 hodžin zaso wšo zwuporjedžane, a jeli to njebudže, tak ma Budyšin 10 000 toler kontribucije plaćić. Mobilizowachu Budyskich zamkarjow a druhich ludži, a bórže bě na dwórnišću wšo zaso w porjadku.

Wěsty strach pak nad nami wšitkimi ležeše. Pódlá našeje bróžnje běchu sej čichemichały swoje hnězdo natwarili. Zalězech husto k nim, zo bych je wobkedžbował a widžał, kak rostu, a dopomnu so, kak sej tehdy při sebi myslach, zo maja so wone nětko lěpje hač my, dokelž jich něchtó z hnězda nje-wuhnaje.

Přindže nje-džela, 17. junija. Dopoldnja běchmy kemši. Tam hižo zhonichmy, zo su Prusojo w Lubiju a zo drje wokoło připołdnja Budyšin dosćahnu. Popołdnju běchmy na pohrjeb skazani. Čělo mješe so z Wuric na Tuchorske pohrjebnišće přewjesć. Kantor nas kručě napominaše, zo mamy popołdnju wěsće přinć. Po wobjedze podach so ze staršim bratrom Korlu ze Sćijec na puć. Jako na hórku mjeze wsu a městom dóndžechmoj, wuhladachmoj na dróže nadobo ulana, kotryž na konju sedžo naše južne kónčiny wobkedžbowaše. Nastrožichmoj so wězo jara. Njeběchmoj hišće ženje jěcharja widžał, a k tomu hišće ulana! Tola dyrbjachmoj do města a tak džěchmoj nimo njeho. W měsće bě hišće mało wojakow, tola wrota Kamjentneje hasy bě hižo pruska straža wobsadžiła. Straža nochcyše naš šulerski chór z města pušćić. Smědžachmy potom tola přeńć, dokelž bě farar Wjacksa sam z wyšim stražnikom porěčał. Hdyž z Wuric přindžechmy, widžachmy na polu kanony stejo a pódlá nich straže. Po pohrjebje wróćichmoj so z bratrom do města, zo bychmoj domoj šloj. Tola w měsće zhonichmoj, zo su wšitke wuchody wobsražowane

a zo smě drje kóždy do města, ale nichtó z njeho. A štóž chceš z města won, trjebaše kartku wot generala, kotryž bě so w hosćencu „K hwězdze“ zasydlil. Njzewěrichmoj sej k njemu dońć. Tež služowne holcy ze wsow sej k njemu njzewěrichu a stejachu plakajo na hasach, dokelž njemóžachu z města. Mój pak sej myslachmoj: Snadž njejsu małe Rybarske wrótka hišće wobsadźene. Tak wuńdžechmoj skónčnje z města. Při chodny džen pak běchu tež Rybarske wrótka wobsadźene. Njedźiwajo na to pak dońdžechu tehdy wšitcy luźo ze wsow hišće domoj. Hdyž na hórku mjez Budyšinom a Sćijecami dońdžechmoj, wuhladachmoj na Palenkach za Smolicami wjele infanterije. Hdyž do mojej dońdžechmoj, běchu w našim dworje ulanojo, kotřiž wozjewichu, što ma wjes wojsku wotedawać. Sćijecy mějachu mjenujcy zastarać pólnu stražu ulanow při Wjazońčanskej dróze.

Mějachmy tehdy wotročka z Pruskeje, Mateja Majcharja z Mochowca. Tež wón bě w Budyšinje pobyl. Wony wječor jeho při wječeri wows kalaše, hačrunjež bě hewak pola nas z wašnjom, zo so při jědži mjelči a zo nichtó ani słowa njepiknje. Wotročk běše mjez Prusami krajana nadešo, bě z nim porěčał a sej toho mjenjenje přiswojił. Nětko so hordžeše, zo budu Prusojo ze swojimi jehlicowymi třělbami bórze Saksow a Awstričanow před sobu honič, zo je kóžde spjećowanje bjez zmysła a podobne. Nan skónčnje jeho dobyćersku radosć z tym skludži, zo jemu rjekny, zo njejsu Saksojo a Awstričejno hišće zbići a zo jich same słowa tež njepobjija.

Mějachmy potajkim pólnu stražu hnydom při wsy. My džěci so bórze z ulanami spřecelichmy a běchmy husto pola nich. Pólna straža ležeše w hlinojtej džěrje při dróze, a njedaloko steješe

jednotliwy wojak na straži. Južnu wokolinu wobkedźbowaštaj stajnje dwaj na konjomaj z wyšiny Napoleonoweje hory (tuta hórka, 300 m w južno-zapadnym směrje wote wsy zdalena, je so přez wudobywanje syenita zhubila). Hdyž so ulanojo na stražu podachu a tež hewak, jěchachu druhdy cyle njetrjebawši přez žitowe pola. Jónu nan a susod Richter za nimi hladaštaj. Susod za nimi hwizdaše a wołaše: „Widziš, nětko či njeplechojo přez mój jěmjeń a přez twoju rožku jěchaja!“ Tući wězo dale jěchachu. Hdyž zdaše so jim něšto podhladne, pytachu hnydom za wujasnjenjom. Běch jónu póla, hdyž widžachu na juhu něšto mała kura k njejbju stupać a hnydom na to pattrulju wotpósłachu.

Do šule wězo njehodžachmy. Ze wšeho bě spóznać, zo sej Prusojo myslachu, zo chcedza Awstričejno ze Šluknowa sem Budyšin nadběhawać.

(7) Sakska je pobita

Přińdže štwórtk, 21. junija. Za Budyšin bě so prikazało, zo ma so w kóždym woknje cyłu noc swěčka swěćić. Jeli nadeńdu dom, kotryž njeje na tute wašnje wobswětleny, změja jeho wobydlerjow za njeprěcelow a cyłu dom roztrěłaja. Cyłe město bě njesměrnej rozhorjene. Njeprěcel drje dyrbyeše w bliskosci być.

Popońdnu porěča general, kiž bě w Ratarjecach zakwartěrowany, z našim nanom a praji: „Widžu, zo maće wjele małych džěci. Wočakujemy w tutej nocy nadběh. Jeli móžeće, dowjeźće znajmjeńša małe džěci na wěsćišće městno.“ Tu dyrbyeše nan wězo jednać. Hnydom da wóz zaprahnýć, a třoch z nas na njón sadžichu: mje, bratra Pawoła a sotru. Starši bratřa a našeje hišće nic lěto staraj dwójnikaj wostachu doma. Tola někotre džěci našeho susoda Richtera zalězechu sobu na wóz. Bě rjany čoply lětni wječor, jako steješe wóz na dworje hotowy k wotjězdej. Dopominam so derje, kak zawidžach hołbjam, kiž před hołbjencem stejachu a nam přihladowachu, zo smědža doma wostać. Plakajo praješe džowka dwójnikomaj (kotrejž wězo doma wostaštaj): „Za waju je najhórje. Njemóžetaj sebi samaj pomhać!“ Nětk wotjědžechmy (na rozhožnowanje so hižo njedopominam) z dwora won do nocy k našemu wujej w Prěćecach. Měnjachu, zo smy tam wěsci. Po puću přescáhnychmy kublerja Krala z Myšec, kotryž z Budyšina přińdže, k nam na wóz zalězy a wjele wo Budyšinje a wo wojakach powědaše. W Prěćecach nakładzechu słomu do wulkeje najstwy, a běchmy wuchowani. K wočakowanemu wojowanju drje nje-dońdže. Tola w nocy alarmowachu z njesměrnej haru wšěch wojakow a wotčáhnychu do směra na Lubij. Wostachmy jenož małe dnjow w Prěćecach, potom hišće někotre dny na našim kuble w Myšecach a na to nawróćichmy so do Sćijec.

Zwopředka wuhladachmy hišće wojakow, čerwjonych huzarow na příklad, kotřiž z Biskopje přez Budyšin do Žitawy čehnjechu. Sčazachu konje, ze Sćijec pak jenož jednoho, za kotrehož chětro derje zaplaćichu. Bórze pak přińdžechu znowa wojacy so za konjemi prašeć. Tohodla běchu naše konje wodnjó husto w našich kerkach při Sprjewi schowane. W nocy nichtó za nimi njepytaše.

Bórze přichadžachu powěsće, zo su Prusojo dobyli. Najprjedy sej myslachmy, zo so Prusojo jenož naduwaja, a

Hodžijska cyrkej wot nutřka

(tajka wuhotowana přez fararja Jaroměra H. Imiša)

rěčachmy wjele wo starym słowje, po kotrymž budže bórze tak daloko, zo pruskemu kralj ze wšěmi jeho wojakami městno pod jeničkim štomom dosaha. Po času wězo dyrbjachmy do dobyća Prusow wěrić.

Jatych Awstričanow w jich šěrych kabatach wozachu zdžěla na wotewrjenych železniskich wozach přez Budyšin do Drježdžan a dale, a w krajnostawskim seminarje bě lacaret.

Jako howrješe bitwa pola Hradec Králove, běchu naši luźo runje na Židowje syno syc a wobročować. Wobjed přiwiže so jim na łuku. Po wobjedže lehnychu so chwilkú na łuku a tehdy slyšachu cyle jasnje hrímot kanonow.

Nazymy čahachu so wróćace wojska přez našu wokolinu, a mějachmy husćišo někotrych zakwartěrowanych. Někotři přijědžechu na rekwirerowanych wozach, a jich pohončoj, ciwilisća, so zwjetša jara wupěrachu. Hordžachu so, zo běchu we wojnje druhdy tak hlódní byli, zo bychu najradšo wot kolesow svojich wozow wotkusnyli, pola nas pak „dobry kusk“ rady wzachu. Naša džowka tehdy cyle prawje praji: „Jich koleso jim wězo njeby tajki „dobry kusk“ bylo.“ Zakwartěrowanych mějachmy tež wšědných wojakow, mjez nimi běchu tež Serbja. Woni so derje zadžeržachu, ležachu wjele na zahordže a spěwachu wušne a njewušne spěwy.

Wojacy běchu z Českeje cholery k nam přinjesli. Přěni pad bě, w awgusće drje, na Židowje. Powědaše so, zo běchu čělo na cholery zemřětoho

leutnanta, kiž z Wulkowjelkowskeho ryćerkubla pochadže, z Budyskeho dwórnišća přez Židow do Wulkeho Wjelkowa přewjezli. Za wozom bě pječa muž šol, a tutón muž bě potom přěni wopor cholery, Cholera bórze mójnje zachadžeše. Do nowonatwarjeneje šule njeběchu hišće šulerjo začahnyli. Tak sčínichu z tutoho twarjenja čelownju a z njeje wozachu čěla, husto wjacore na jednym wozu, na nowozarjadowany džěl pohrjebnišća zwonka murje. Bórze začahny chorosć tež do města a žadaše sej tež tu wjele woporow. Naš džěl bydleše na Židowje. Jeho wězo hdys a hdys wopytowachmy, wosebje pak dyrbjachu naši luźo a moji starši bratřa tamniše pola wobdžělać. Tute pola hnojachu so z juchu z měšćanskich jamow, a wjacokróč mějachu naši čeladni a moji bratřa tute džělo wukonjeć. Čeladni z toho ani zli njeběchu. Dóstawachu při tutym džěle dosć a nadosć palenca, wosebje jałorcoweho, kotryž měješe před cholery škitać. Nichtó z nas njeńdžeše na Židow, bjez toho zo by něšto palenca pił. Příčiny chorosće tehdy hišće njeběchu znate, a tak spytachu w Budyšinje epidemij z tym zadžěwać, zo po wječorach jałorcowe kerki na hasach palachu. Chorosć njeje na žanu z wokolnych wsow přešla. Čas starosćow pak to tehdy tula bě.

Mjeztym bě so měr wujednał. Sakska přistupi k nowowutworjenemu Sewjeroněmskemu zwjazkej a reformowaše swoje wojsko po pruskim příkladze. Bě drje we februarje lěta 1868, hdyž so sakske wojsko do Budyšina wróci. Swjatočnje jich tehdy witachu. Dońdžechmy sej tam wězo, zo bychmy přihla-

dowali, a spodziwac so jara, zo woja-
cy njeběchu wjac w modrych unifor-
mach a zo njemějachu hižo swěćate
čorne čako, ale zo nošachu město toho
prusku „Pickelhaubu“ a prusku wojer-
sku suknu. Wopušćichmy město, ku-
pichmy sej, dokelž běchmy hłódni, ma-
leho jerja za dwaj pjeněžkaj a zjěch-
my jeho na hórce před Scharfenbrunne-
nom.

Ludžom na wsy a srjedźnym měšćan-
skim worštam bě čežko, so do nowych
poměrow zažiwić. Jako služese mój
bratr swoje léto we wójsku, wopytach
jeho raz w jeho bydlenju, rěčach tam
z jednym wojakom, a tutón praji slě-
dowace: „Jelizo dóndže k wójnje
z Francoskej, potom pak Prusam po-
rjadnje napraskamy!“ Mój bratr drje
to słyšał njebě. Haj, samo hdyž 1870
wójna wudyri, bě tu a tam hišće pře-
će słyšeć: „Hdy nož bychu Prusow
zbili!“ Njeje drje trjeba, tajke mjenja-
nja chutnje wzać, wone pak su tola
znamjo, zo so lud z nowymi poměrami
čežko spřećeli. Štučka: Siegreich woll'n
wir Preußen schlagen, sterben als ein
tapfrer He-e-e-eld! přeměni so w ludže
hakle po času na: Siegreich woll'n wir
Frankreich schlagen ... přel. T. M.

Bjez biblije?

Čehodla ma biblija tak přewšu měru
wulku wažnosť za nas křesćanow? Če-
hodla? Chcu to na přirunanju pokazać.
Štom njemóže wobstać, hdyž nima
korjenje, kotrež su kruće do zemje za-
ryte. Přetož zemja ma w sebi wulku
ličbu cyroby a mocy, kotrež štom trjeba.
Wostanje-li pak štom wonka ležo, tak
je po nim.

Runje tak je z bibliju za nas křesća-
now. Biblija so runa zemi, kotraž nas
zežiwja a po kotrež chodžimy. Z Bo-
žeho słowa, kotrež je žiwe a sylne, pak
nječerpamy jenož wědu, ale tež mocy
wěćnosće, kotrež našu wěru přispørjeja
a nas wuhotuja do služby za Knjeza.

Porjad Božeje služby

Zawodny kěrluš

Wosada: Česć budź Wótcěj a Synej
a swjatemu Duchej, kaž je
było w spočatku, nětk a
kóždy čas, a wot wěćnosće
do wěćnosće. Hamjeń.

Duchowny: Kyrie eleison.

Wosada: Knježe smil so.

Duchowny: Chryšće eleison.

Wosada: Chryšće smil so.

Duchowny: Kyrie eleison.

Wosada: Knježe smil so nad nami.

Duchowny: Česć budź Bohu we wyso-
kosći.

Wosada: A na zemi měr, čłowjekam
dobře spodobanje, hamjeń.

Duchowny: Knjez budź z wami.

Wosada: A z twojim duchom.

Duchowny: Modlmy so k Bohu ...

Wosada: Hamjeń.

Duchowny: čita epistolu.

Wosada: Halleluja, halleluja, halle-
luja.

Kěrluš tydženja

Duchowny: přizjewi scénje.

Wosada: Česć budź tebi, Knježe.

Duchowny: čita scénje

Wosada: Chwalba budź tebi, Chry-
šće.

Hodžijska cyrkej
džensa

Foto: priwatne

Serbske strowjenje

To serbske „pomhaj Boh“ mi je
Dar wyši zloteho;
Wěš pilnym što tež wažniše,
Hać pomoc wjeršneho?

A naspjetne „wjeršpomazy“
Česć runu zasluži;
Z tym zaso přeje strowjeny
Tež pomoc wjeršnu či.

„Přindź Boh“ tež lube strowjenje
So znaje we kraju;
Hdžež přindže Boh, tam k zbožu dže,
Měr jeho do domu.

Duž „Božo slyš“ pak „daj to Boh“
Serb na to wotmołwa;
A je byl w Božim domje štó
Wšo strowi kemšerja.

A „z Božoh' słowa – wote mši“ –
Duž rěka „witajće!“
„Wjeršpomazy“ so wotmołwi
A z tym so džakuje.

So witamy a strowimy
Kaž přistój a čas da,
Tež Chrysta wěćnje chwalimy –
To česć je Serbowstwa!

Handrij Zejler

Wěrywuznaće

Duchowny: Hnada našeho Knjeza ...

Wosada: Hamjeń.

Duchowny: Modlmy so seičha ...

Wučitanje teksta.

Prědowanje.

Měr Boži, kotryž ...

Wosada: Hamjeń.

Kěrluš po přědowanju

Duchowny: Wozjewjenja
Trojenički Boh zohnuj ...

Wosada: Hamjeń.

Duchowny: Spowědanja.

Wosada: Hamjeń.

Duchowny: Wodawanje hrěchow.

Powšitkowna modlitwa a Wótcenaš

Wosada: Hamjeń.

Duchowny: Džiće we měrje Knjeza.

Wosada: Bohu budź wěćnje džak.

Duchowny: Požohnowanje

Wosada: Hamjeń.

Kěrluš

Serbske blido so schadžowało

Serbja, kotriž su w zańdženym lét-
stotku wupućowali do zamórskich kra-
jow – što my wo nich wěmy? Znate
je, zo je so wulka skupina Serbow pod
Janom Kilianom do Texasa podała, zo
by sej tam založila koloniju Serbin.
Ale njejsu so tež druhe skupiny Serbow
podali do wukraja? A što je zwostało
wot serbskeje emigracije hać do džens-
nišeho? Z tutymi prašenjemi podach-
my so 20. meje do Budyšina na zetkanje
„Serbskeho blida“ na Michałsku faru,
hdžež wočakowachmy knjeza Arnošta
Kowarja, kotryž ma drje we Łužicy
najlépše zwiski k potomnikam Serbow
w Texasu. Knjez Kowar bě přijěl z Wo-
jerec z cyłym kófrom knihow a tam-
neho materiala wo Serbach we wukraju
a nam tute předstaješe. Běchu to wězo
nimale wšo jendźelske knihi, a referent
přeco zaso so prašeše, hać njeby dawno
na času bylo, wudać wobšěrnú serbsku
knihu wo cyłej problematice. Nimo
krótkich stronow w „Stawiznach Ser-
bow“ a brošurki „Do cuzeje zemje“
wot dr. Mětska dotal nimale ničo wo
tym njepředleži. Rjenje knjez Kowar
wujasni, zo běchu to socialne, ale tež
nabožne a narodne motiwy, kotrež su
Serbow pohnuwali, so do cuzeje zemje,
do Texasa, Awstralskeje, do Južneje
Afriki a do wšelakich krajow Južneje
Ameriki podać, zo pak tam džensa
lédma něchtó serbsce móže. Wěste serbske
wědomje pak wosebje w Texasu
hišće knježi, dokelž storča potomnicy
serbskich wupućowarjow wosebje při
spisanju swójbnych chronikow na swój
lužiski pochod. Tež to zhonichmy, zo
wobsteješe po léće 1945 w Texasu pře-
jedy serbski muzej hać we Łužicy.

W rozmołwje, kotraž so přednoškej
přizamkny, měješe referent na tójšto
prašenjow wotmołwić. Skedźbni so na
žórła, kotrež tež tu pola nas hišće nje-
wuhódnoćene leža, a natča so prašenje,
hać a w kajkej měrje su so katolscy
Serbja do zamórskich krajow podali.
Pokaza so na druhe słowjanske ludy,
kotrež maja swoju emigraciju, zo pak
woni na Serbow w swójbnych knihach nje-
spomnja. Powšitkownje so wupraji mě-
njenje, zo bychu dalše slědženja jara
trěbne a wažne byli, tež zo by so po-
zběhnyło serbske wědomje tu pola nas.

POWĚSĆE

Budyšin: Sobotu, 22. 4. 1989, so wotmě wokrjesna synoda. Po rańšej nutrnosći, kotruž farar Neumann z Malešec dźeržeše, přednosaše farar Conzendorf ze Steinitzwolmsdorfa wo **charismatiskim hibanju**. Na nalětnjej synodze 1988 porěča k nam superintendent Kreß wo zhrmadnosći w cyrkwi a spomni na wšelake skupiny we njej. Synoda wobzamkny, zo chce so bliže z nimi zeznać. Tuž tutón raz jako přeni farar Conzendorf skupinu předstaji, kotrejž wón přisłuša. Jako přichodnej so předstajitej Křesćanska měrowa konferenca (CFK) a Lutherske zjednoćenstwo.

Charismatiske hibanje so zrozumi jako hibanje a skutkowanje we swjatym Duchu (charisma je hnada Boha). K tomu słuša wustrowjenje přez modlitwu, wuswobodjenje wot złych duchow, wěšćenje, rěčenje z jazykom (Glossolalizingenreden). Swjatkována powěsć tutomu hibanju wosebje na wutrobje leži. Wone chce wosadu zbudzić a pomocnik na puću k Jězusej być. Hłowny nadawk widzi w dušepastyrstwj: pomhać hrěchi spóznać a je wodać. Kaž rěčnik wuzběhny, dyrbi so skutkowanje a hibanje w lubosći stać, hewak by wšitko podarmo było. Farar Conzendorf tež wo dotalnym puću, wo wobćežnosćach a wo Božich službach tutoho hibanja porěča.

Po wšelakich prašenjach k tutomu přednosačk da zaso synodala Herrmann rozprawu wo krajnej synodze. Superintendent Kreß rozprawješe wo dźěle wokrjesneho cyrkwišneho wuběrka.

Na koncu posedzenja so předsyda synody, bratr Fiebiger, wutrobnje za swěrne dźěło a prócowanje pola superintendenta Kreßa podzakowa a jemu za nowe zastoynstwo w krajnej cyrkwi wšitko dobre a Bože žohnowanje přeješe. Wón z tym tež nam Serbam z wutroby rěčeše. H. W.

Sierra Leone je mały kraj na zapadnym brjohu Afriki. Wot 3,6 mio wobydlerjow tutoho kraja je jenož 10% křesćanow. Štwórcina wobydlerstwa je mohamedanska. Wulku rólu hraja nabožiny jednotliwych kmjenow.

W tutym kraju maja baptisća lékarske zepěrańiščo w Mambolo. Bohužel pak pobrachuja za to wukubłani sobudźelačerjo, tak zo za tam bydlych někak 5 000 ludźi žaneje lékarskeje pomocy njeje. Přichodna možnosť nakupowanja je někak 30 km zdalena, přichodna chorobna stacija pak 60 km.

W oktobru lońšeho lěta podašej so dvě mlódej žonje, křesćance, z našeho kraja do Sierra Leone. Stej to Anne-Dorothea Wollstadt ze Zhorjelca a Evelyn Tiefert z Magdeburga. Wonej dyrbitej so najprjedy z wašnjemi tutoho kraja a z možnosćemi lékarskeje pomocy zeznać. Wězo dyrbitej tež rěč tuteje wokolicy nawuknyć — a to je za Europjana jara, jara čežko. Mjeztym so lékarske zepěrańiščo w Mambolo wobnowi. Hdyž wobě chorobnej sotře so potom do Mambolo přesydlitej, dyrbitej najprjedy zwěsćić, hač móža so lékarstwa, kiž tam hišće su, hišće wužiwać. A hač móža so lékarske aparaty hišće wužiwać, to wotkomiknje tež hišće nchtó njewě.

Chcemy w swojich modlitwach sobu na to myslić.

Dessau: Jedna z mjeńšich krajnych cyrkwjow w našim kraju je ewangeliska cyrkej w Anhalće. 88 farskich městnow ma tuta cyrkej, ale jenož 70 z nich je wobsadzenych. To rěka, zo pobrachuje 18 fararjow, kotřiž měli na 35 městnach předować.

Pomoc za Papua-Nowoginea

Ew.-luth. cyrkej w Papua-Nowoginea je so z próstwu wo pomoc při kubljanju duchownych na našu cyrkej wobrociła. Naša sakska cyrkej je zhrmadnje z narodnym komitejom Lutherskeho swětowego zwjazka w NDR a z Lipsčanskim misionstwom dr. Tobiasa Mickela ze swójbu do Papua-Nowoginea posłała. Dr. Mickel, kotryž pochadza z Wjazoncy, ma najprjedy we wosadze Raipinka skutkować, zo by so z wobstejnosćemi zeznał. Ale tež tam ma so hižo wo dalekublanje tamnišich sobudźelačerjow wosady starać. Po dwěmaj lětomaj ma dr. Mickel potom na jednym z třoch teologiskich seminarow přichodnych fararjow wukublać. Přejemy dr. Mickelej a jeho swójbje Bože žohnowanje za jeho skutkowanje w tutej cyrkwi. S. A.

Přepróšujemy

6. 8. — 11. njeđzela po Swjatej Trojicy

10.00 hodź. kemše w Budyšinje na Michałskej (Albert)

14.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (Albert)

13. 8. — 12. njeđzela po Swjatej Trojicy

10.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Hodźiju (G. Lazar)

20. 8. — 13. njeđzela po Swjatej Trojicy

8.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (Malink)

9.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (J. Lazar)

10.00 hodź. kemše w Bukcach (G. Lazar)

11.25 hodź. nutrnosć w rozhłosu

27. 8. — 14. njeđzela po Swjatej Trojicy

8.30 hodź. kemše w Barće (Pjech)

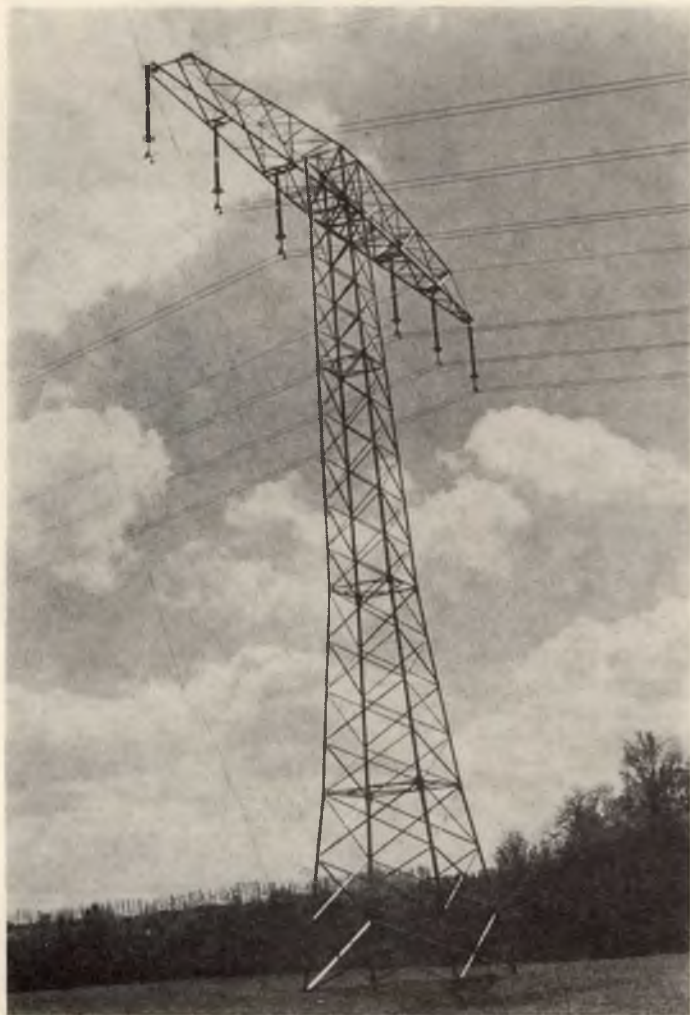
10.00 hodź. kemše w Hrodźišću (Pjech)

3. 9. — 15. njeđzela po Swjatej Trojicy

10.00 hodź. kemše w Budyšinje na Michałskej (Albert)

14.00 hodź. kemše w Budestecach (Albert)

Pomhaj Böh, časopis ewangeliskich Serbow. Rjaduje Konwent serbskich ewangeliskich duchownych. — Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin, Sukelnska 27. Redaktor a skazanki: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, Budyšin, 8600, tel. 4 22 01. — Lic. č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. — Čiše: Nowa Doba, čišernja Domowiny w Budyšinje (III-4-9-1157/89) — Wuchadza jonkróć za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Sp. Bautzen 4962-30-110. — Index-Nummer 32921

„Knježe Božo, ty sy naše wuchowanje stajnje a přeco. Prjedy dyžli buchu hory, a zemja a swět stworjenej běštej, sy ty Böh wot wěčnosti hač do wěčnosti.“

Psalm 90,2—3

Foto:
Cornelia Luxec